

Väestön terveyden edistäminen tutkimuksen ja päätöksenteon haasteena –seminaari

Säätytalo, Helsinki 3.2.2009

Kunnat terveyden edistäjinä – informaatio-ohjausta vai normeja?

Tapani Melkas
Johtaja, LKT
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto

Perustuslaki

- Julkisen vallan tehtävistä kansalaiset asettavat tärkeälle sijalle terveydenhuollon
- Perustuslain 19 §: Julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä

Valtio – kunta -suhde

- valtio ohjaaja, kunta toimeenpanija
- valtion ohjauskeinot
  - lainsäädäntö
  - raha
  - informaatio-ohjaus
- kunnan autonomia
  - lakipohja
  - taloudellinen pohja

Valtion/keskushallinnon vahvuudet

- valtakunnallinen asiantuntemus
- valtakunnalliset tilastot
- vuorovaikutus eri hallinnonalojen/valtakunnallisten toimijoiden kesken
- kansainvälinen vuorovaikutus (WHO, EU, OECD; globalisaatio)

Kunnan vahvuudet

- omat ammattilaiset
- paikalliset tilastot
- arkityön kokemukset
- kansalaisten suoran kysynnän ja tahdon tuntemus

Ennen kansanterveyslakia

- lainsäädäntö ja normit ensisijaisia
- esim. kuntien terveystoimien ja kättilöiden minimimäärä säädettiin laissa 1944, lääkintöhallituksen yleis- ja ohjekirjeillä määrättiin työn sisältö
- tärkeänä tuloksena lasten terveyden nopea paraneminen

Kansanterveyslaki 1972

- suunnittelujärjestelmä, jossa normit ja rahaohjaus tiukasti toisiinsa sidottuina
- toteutti rakennemuutoksen, tuloksena vahva perusterveydenhuolto koko maahan
- luotiin terveyskasvatuksen ohjaus ja kuntaorganisaatio
- samanaikaisesti muita terveyttä edistäviä uudistuksia (tupakkalaki, verenpaineen hoito, ravitsemuspolitiikka veromuutoksineen ym.)
- tuloksena aikuisväestön terveyden paraneminen

Valtionosuusuudistus 1993

- laskennallinen valtionosuus
- normien purku
- informaatio-ohjaus

2000-luku: informaatio-ohjauksen puutteet näkyviin

- pitkäjänteisyys kärsii, kunnat reagoivat välittömään kysyntäpaineeseen; terveyden edistäminen kehittynyt huonosti
- markkinavaltaisuus; tilaaja-tuottajamallit ja ostopalvelut, kunnat heikko osapuoli vahvoihin toimijoihin nähden
- globalisaatio ja Euroopan integraatio
- teknologistuminen, medikalisaatio, lääketeollisuuden intressit
- kansanterveys parantunut edelleen, mutta kasvavat terveyserot focukseen.

Esimerkki

- Valtion talousarvio 2002 ja 2003:
179 m€ lasten ja nuorten hyvinvointipalveluihin
- lisäykset toteutettiin jatkuvina, vuonna 2008 tuotto kunnille noin 200 m€
- käyntimäärät ja voimavarat ennallaan
- vuonna 2007 neuvolatyön, kouluterveydenhuollon ja kansanterveystyön opiskeluterveydenhuollon kokonaiskustannukset noin 250 m€

Kansanterveyslain uudistus 2005

- asetuksenantovaltuus terveysneuvonnan ja terveystarkastusten sisällöstä ja määrästä neuvolapalveluissa ja kouluterveydenhuollossa sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta
- kunnan asukkaiden terveyden ja siihen vaikuttavien tekijöiden seuranta väestöryhmittäin
- terveysnäkökohtien huomioon ottaminen kunnan kaikissa toiminnoissa
- yhteistyö terveyden edistämisessä julkisten ja yksityisten tahojen kanssa

Ehdotus terveydenhuoltolaiksi

- Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen suunnitelma
  - valtuusto hyväksyy
  - yhteys strategiaan ja taloussuunnitelmaan
  - seuranta
- Terveyden edistämisen poikkihallinnollinen rakenne

PARAS-hanke

- Tavoitteena isommat kunnat
  - taloudellinen pohja vahvempi muuttuvassa ikärakenteessa
  - enemmän osaamista
  - enemmän voimaa markkinatilanteissa
  - autonomia vahvistuu
- Terveyden edistämisen kannalta peruskuntaratkaisu paras
- Valtionosuuden uudistamisen valmistelussa harkittu kannustavaa elementtiä, terveyden edistämiseen panostamisesta palkitsemista. Toimivaa instrumenttia ei ole vielä onnistuttu kehittämään.

Mitä vaikuttaa talouskriisi?

- Toistaiseksi pyritään ylläpitämään palvelutaso lainaamalla rahaa – takaisinmaksu tulee myöhemmin
- Uhkana on, että ”lainataan terveydeltä” kuten 1990-luvulla – tingitään terveyden edistämisestä ja maksetaan myöhemmin sairauskuluissa.
- Normiohjauksen merkitys korostuu

**Terve väestö on kestävä kehityksen
voimavara ja päämäärä**

Kiitos!